

ШЫН

СЭКП-нин Тыва обкомунун болгаш Кызыл хооркомунун,
Тыва АССР-нин Дээди Советинин органы

1925 чылда
үзгүлтүксүз
1962 ч.
ДЕКАБРЬ
25
вторник
№ 302 (5399).
Өртөө 2 көп,

СЭТА - НЫН ДЫННАДЫ

Черный «Космос 12» деп элчеглиг кылмышал спутникти 1962 чылдын декабрь 22-де Совет Эвилелинге салып үндүргөн.
Спутникти мындыг параметрлерлиг орбитага салып үндүргөн: долганырынын эге үези 90,45 минута; черден эң-не ырай базириниң хемчээли (апогей) 405 километр; черге эң-не чок эртериниң хемчээли (перигей) 211 километр; экваторже орбитаның ийленчээли булуну 65 градус.
Спутникте тургускан чүүлдер болза:
Бө чылдың марттың 16-да СЭТА-нын чарлаан программасын бзураар

космос делегемин шынчылзирин үргүлчүлзиринге көрдүнгөн эртем аппаратуразы;
19,995 мегагерц частотага ажалдап чоруур радио дамчыдыкчызы;
орбитаның элементтерин, ылаптыг хемчээр радиосистемасы болгаш приборларның база эртем аппаратуразынын ажылының дугайында медээлерин Черже дамчыдыгына хергелээр радиотелеметриктинг система.
Спутникте тургускан аппаратура чочумчалап ажалдап чоруур.
Кээп турар информацияны таарыштырылга-самалга төвү ажалдап кылып турар.

ТЕХНИКАНЫ ЧАСКА БЕЛЕТКЭЭР

Чер ажылдың одуруулар аразы сайырадыр системаның негиздери-биле кады колхоз болгаш совхоз бүртүгүн механизастаттыгтан ажылдарның хемчээли көвүткөн, машина бүртүгүн оналда улам өзү турар. Оң ужурунда колхозтарның болгаш совхозтарның машина-трактор парогын часкы хову ажылдарына эки белеткээр хунуң чугула айтырым болуп турар.

Республиканың ажил-агыйлары дүжүт ажаап алышканын доозулан соон дарыг көдээ ажил-агый машиналарын ховулардан бөлүп чыгып, септезе чогуурларынын септелгезин чорудуп эгелзеп. Дөрткү кварталда республикада септезе чогуур тракторлардан декабрь 20-ге чедир 427 тракторларын, азы оларның 88,6 хуузу септэн. Оң иштинде Таңды эргелелиниң ажил-агыйлары тракторлар септээриниң квартал планын 112,3 хуу, Чөөн-Хемчик эргелелини—62,8 хуу күсеткен.

Каа-Хем, Танды, Би-Хем районнар, «Көк-Тей», «Сукпик», «Элегес», «Тилелге», «Өвөр», «Сүт-Хөл», «Чыраа-Бажы» совхозтар, дүжүлгү станциязы дөрткү кварталда тракторлар септээриниң планын амыр күсеткилзеп, 1963 чылдың бирги кварталынын планынга кириштир септелге ажылын чорудуп турар.

Машиналар септелгези — хунуң чугула согулазы. Колхозтар болгаш совхозтар ону канчаар күсеткенинден келир чылдың дүжүлгүн салым-чолу хамааржы. Дыка хой ажил-агыйлар, «Сельхозтехниканың» районнар салбырлары ону шын билип, техниканы бедик темпидерлиг септеп турар. Чижээ, «Элегес» совхоз септелгези бедирлер айы-биле чорудар дешчилеллиг органы негизден, техниканың кадагалалын чүрүмчүткөп, техниканы эки кадагалаар болгаш бедик шынарлыг септээр дөш механизастарларын материалдыг согуургалынын принциптерин шынчын сагып турар. Совхоз дөрткү кварталда 20 трактор септээр тургаш, хуусаа бетинде 26 тракторун септэн. Оларын тускай комиссия көрүп, шылап хулап ап турар.

«Сельхозтехниканың» Чадаана салбырынын механизаторлары техника септелгезинде эки ажалдап турар. Олар дөрткү кварталдың септелге планын 88 хуу күседип, 29 тракторларын септэн.

«Көк-Тей» совхоз техника септелгезинде улуг кичээлгезин салып турар. Ында 13 трактор септеттинген болгаш оларын тускай комиссия хулап алган.

Ындыг болза-даа техника септелгези республиканың ажил-агыйларында нийтиг-биле дыка оожум темпидерлиг чоруп турар. Ылангыч Барыш-Хемчик, Бай-Тайга, Өвөр, Эрин, Тес-Хем районнарының колхозтарында болгаш совхозтарында техника септелгези организас чок, денди оожум чоруп турар. Бо районнарда дөрткү кварталда чүгө 51 трактор септеттинген.

«Тес-Хем», «Тыва» совхозтар барык-ла бүдүн квартал дүртүзүндө чангыс-чангыс тракторлар септэн. «Найрал», «ТТКА 25 чылды», «Барлык», «Шекээр» совхозтар болгаш эске-даа чамык ажил-агыйлар техника септелгезин эртен чылдан куду дөшкө чорудуп турар.

Дыка хой колхозтар болгаш совхозтар техника септелгезин эки чорударына таарышкан эргежок чугула чүүлдерди чок хирезинде-ле, бүгү техниканы боттарынын күжү-биле септээрлик чүтүп турар. Оң түннелинде «Сельхозтехниканың» Кызыл-Мажалык, Сарыг-Сеп, Шагаан-Арыг салбырларында септезе чогуур техника ажил-агыйлардан эвээр болгаш үзүлгүлзириниң келип, техника септелгезин дыка сааладып турар.

Техниканы камныг эдилеп кадагалаары, ону часка дүргөн белеткээр күрүнгөни чугула согулазы. Мынчанга колхозтарда болгаш совхозтарда бүгү техниканы часкы хову ажылдарына бүртүп септелгезинче уланган организастыг хемчеглерин чер болганга боттандырыр эргежок чугула. Партия, совет, комсомол, профсоюз органдары болгаш бүдүрүлгө эргелелери «Сельхозтехниканың» районнар салбырларынын мастерскаларынын ажылын хуну бүртүп согуурган, септелгезин эки чорудар талазы-биле оларын ажалында дузалап, техника септелгезин организастыг чорудар дөш септелгези механизастарлар ортузунда социалисттик чарыштыг калбарып, оң дөштик чоруп чедип алыр дерек.

Ажил-агыйларын удуртукчулары болгаш тускай эртемниглер септелгези механизастарларын артык кезектер-биле үзүткөз чок хандылар, септелгезин эки шынары чедип алыр дөш бедик бүдүрүлгүлзиринде ажилдарынын бүгү байдаларын тургузар, механизаторларга материалдыг шаңнал-мактал тысыр хемчеглерин алыр ужурут.

Көдээ ажил-агый машиналарынын септелгезин ажил-агый бүртүгүн дүргөн, эки шынарыг доозар, оларын чеди чылдың бешки чылдың хову ажылдарына үдөлгөлиг белеткээр дөш механизастарларын күжүлгүлзирин, бүгү-ле аргаларын болгаш курлавырларын чөп ажылаары чугула.

Эш Н. С. Хрущев Югославияга баар

Югославияның Коммунистер эвилелиниң чингине секретары, Югославияның Федеративтиг Улус Республиказынын президентизи Йосип Броз Тито Совет Эвилелинге дыштыган турганынын үезинде СЭКП ТК-нын Бирги секретары, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущеву каады-биле кады дыштыгалазын Югославияга эрттерин чалаан. Эш Н. С. Хрущев чалааланы өөрүп четтиришкен-биле хулап алган.

Эш Н. С. Хрущевуң Югославияга чорутурунун чезин дараазында дугурушкан турар.

(СЭТА).

Совет-куба садыг чугаалажышкынынары үргүлчүлөп турар

МОСКВА. (СЭТА). Совет Эвилелиниң болгаш Куба Республиказынын чазактар төлөөлеринын аразында садыг-экономика айтырыгынын талазы-биле чугаалажышкынынары үргүлчүлөп турар. ССРЭ-нин даштыкы садыг министри Н. С. Патоличев биле Кубанын даштыкы садыг министри Альберто Мора Бессерраниян чаз ужуражышкыны болган, анза ССРЭ-нин даштыкы садыг министринин оралакчызы М. Р. Кузьмин болгаш Кубанын ССРЭ-де элчини Кар-

лос Оливарес Санчес киришкен. 1963 чылда совет-куба бараан саарылгазынын яны-бүрү практиктиг айтырыгынын ужуражышкынын үезинде чугаалажып көргөн.

Кубанын садыг талазы-биле чазак төлөөлери бүгү-эвилелин даштыкы садыг каттыжышкынынарыга болгаш даштыкы садыг министрствозун эргелелеринге барып. Кубага чорутар совет бараанынын спецификазын дугурушуп алыр талазы-биле ажалды үргүлчүлөп турар.

«Барлык» совхозтун бир бөлүк туугулары 1961 чылдың эгезинде-не коммунисттик күш-ажылдың бригадазы деп ат дөш демисешкен. 1962 чылдың июль 5-те ол чаагай аттын чедип алганнар. Ы бригадала 12 туугулар ажалдап турар. Ажыл планын ай санында 115—150 хуу күседип турарлар. Олар мал-кажааларын тудар талазы-биле малчынарга улуг дузаны чедирип турар.

СЭКП ТК-нын ноябрь Пленумунун шийтири-биле танышкан, ук бригаданын бригаданы эш О. С. Хертек:— кыжын соокта доң ыяш-биле хар кырынга мал-кажаалын бистин бо кылып турарынын дөргө Пленумга эш Н. С. Хрущевтин илеткелинде айтканы ажалды кампаны кылдыр үе-үеде уауртуп турган четпес чоруктуң уржуу-дур—деп чугаалаан.

Бо бригаданын 12 кижигүнери шүптүзү политиктиг чырыдышкын болгунеринде өөренип турарлар. Оларда арага-лары ижер, хой-ниити чүрүмүн үрээр чорук чок.

Бо эл-найырадыг, эки чүрүмүг, күш-ажылга ынак, бөдүүн совет кижилерин бригадазы коммунисттик деп адаттырган бедик адын аларыны-биле туудуп турарлар.

Чурукта: бригаданын кижигүнери (азаандан өрү) О. Хертек, Д. Монгуш, Э. Кузугет, К. Монгуш, О. Ооржак, М. Кузугет, К. Кузугет, А. Сарыгалар.

УССР-НИН 45 ЧЫЛ БОЛГАН ОЮНГА

Акы-дунма улустарынын өг-бүлезинде

нунда бүдүрүп үндүрүп турганы-биле дең уаитир продукциянын Төрөөн чуртка бээр. Чеди чылдың эртең 4 чылдарынын дүргүзүндө уаитир продукцияны планда көрдүнгөн 38 хууун орунуга 45 хуу өскөн. 600 ажыг улуг бүдүрүлгелерин, оларын иштинде даг байлаа сайырадыр комбинаттар, Донбаска болгаш Днепрде электростанциялар, делегейде он чүтүлгү дөмө болгаш мартен суугулар, күчлүг прокат станоктары, «улуг химия» заводу дөш эске-даа чугула бүдүрүлгелерин ажалгалче кириген.

Украинанын эгертинмес байлаанын, маалды түрдүк күжүзүнү дугайын республикада капитал салымшыкынын болгаш туугунун аажок калбарышкыны тодарай хере-чилеп турар. Күрүнгөни капитал салымшыкынын хемчээли чеди чылдың эгезинден бээр алырга 12,8 миллиард рубль четкен, ол дөргө бүгү Совет Эвилелинге бирги болгаш ийги беш чылдарга капитал салымшыкынынан хой болуп турар.

Туугуларын кайы хире калбарып турарын, барык бүрүн бозу туугу шөдү апарган Киевтин чижээден көрүп болур. Туугулар шөдү дөрт чылда хой-хей бүдүрүлгелерин туугу доозары-биле кады киевчилерге 2 миллион 240 муң квадрат метр чуртталга шөдү берген. А 1913 чылда бүгү Киевтин чуртталга фондусу чүгө 3,5 миллион квадрат метр турган. Чуртта чүс-чүс уаитир, өнөретики болгаш көдээ ажил-агый туугулары чорутуруп турар. УССР ам үеде чуртка чүгө металл, хемур, тараа берип турар эвес, харын база океан судноларын, агаар лайнерлерин, чүс-чүс нарын болгаш күчүгү машиналарын берип турар

республика апарган. Ында делегейде эң эки атом реакторларынын бирөөн ажалдап турар.
Көдээ ажил-агый продуктуларын, ылангыч кукуруза бүдүрүнгөни талазы-биле Украина бистин Төрөөн чуртувустун алдарыг республикаларын бираан. 1953 чылга ден-бээр, тараа бүдүрүр 45 хуу, эл бүдүрүр 1,8 катан, сүт бүдүрүр 2 катан өскөн. Чүгө 1962 чылда бээр республика күрүнгө 638 миллион пуд тарааны саткан. Ол дөргө эки дүжүтүү 1958 чылдыңдан 85 миллион пуд, а сөөлүг 5 чылдарда саткан ортумак сандан 121 миллион пуд хой болганы ол. Күрүнгө саттыгтан тараанын 241 миллион пуду, азы 45 хуу кукуруза тарааны болган.

СЭКП ТК-нын март Пленумунун шийтирилери күсетпешкан, тарылга малтуну чаа тургузуу калбарып, 9 миллион гектар черге бедик дүжүтүүгү культуларынын тараан. Оң иштинде кукуруза шөлу 1953 чылда 1,8 миллион гектар турганынан ам 10 миллион гектар чедир калбарган.

Украин Совет Социалисттик Республика бедиик культуразыг республика. Совет эрге-чагырганын чылдарына чоңуну культуразыг, кадык камгаланын, уран чүтүп хөгжүдөр талазы-биле кайгамчык улуг баалынар кылдырган. Республикада чүгө бедик билбес чорук уаитаттыгтан эвес, харын дөдө, ортумак эртем дооскан чүс-чүс мун тускай эртемнигер, улус ажил-агыйынын мадырлары, эртемнигер, уран чүтүлдү, улус өөрелдигенин, кадык камгаланын, партиянын болгаш күрүнгөни каш он муң алдарыг кижилери ажалдап турар. Бөдүүн колхозчу болзажок, күртне ужу-дузалыг ай-

тырыгын көдүрүп үндүргөн Н. Г. Загладаны, сурагдыг украин эртемден, УССР-нин эртемдер академиязынын президентизи Б. Е. Патонун, сурагдыг шахтер Мамайны болгаш эскерлери-даа рүгү делегей билер. Ынчаарга Украинанын чүгө чер бөмбүрөө эвес, харын сылдыстыг дээр бешин билер: бүгү делегейин кайгаткан жуудукчу-космонавтарынын бирөөзи Павел Попович Украинанын кижизиткен огул болгай. Хой санын украин тускай эртемнигер акы-дунма эске республикаларда ажалдап турар. Бистин Тывада бешин дыка хой украин эштер анык республиканын дүргөн хөгжүрүгө дузалап, эске нациялар-биле акы-дунмалышкылар дег ажалдап турар.

Украинада культура тургузуушкунуун шапкын хөгжүлгезин, чезе культура албан черлери барын санап, чүгө мындыг каш чижектер-биле көргүзгөргө-ле четир. Чеди чылдың эгезинден бээр бо дөрт чылдарда республикада бир миллион ажал олуттуг 3569 школар, 332 муң олуттуг 3100 уругтар садыр болгаш эдилери, 44 муң орнунарлыг эмнелгелер болгаш хой санын культура-амыдыралдын албан черлери туттунган. Элузуг культура революциязы деп чүтүнгөн үдөлгө-чизэ бо-дур!

Совет Украинанын хөгжүлгезинин перспективасы кайгамчык улуг чалагай. Ол дугайын республиканын улус ажил-агыйын хөгжүлгезин чеди чыл планы болгаш СЭКП-нин XIII съездинин материалдары тодарай чугаалап турар. Чүгө 1963 чылда бешин УССР-нин нийти уаитир продукциязы бүдүрүп үндүрер 7,4 хуу эер. Химия продуктулары бүдүрер талазы-биле өлзөн хой күчүлөр, электростанциялар ажалгалга кирер,

хой санын станоктар, автокышталар, синтетиктиг материалдар, көдээ ажил-агый машиналары бүдүртүр. Күрүнгө тараа садыр республика 700—800 миллион пуд чедир өстүрер.

Украин улустун чедип алган чедишкенин болгаш хөгжүлгезинин улуг перспективаларын Совет эрге-чагырганын, Коммунисттик партиянын ачы-хамыялында, украин улустун кызыкмак күш-ажылынын база бистин Төрөөн чуртувустун акы-дунма бүгү уаиттарынын, ылангыч улуг орус уластуң дузаламчызынын ачызында чедип алынган.

«Великорус» болгаш украин пролетарийлерин чангыс элтиг хөдөлүшкенин турга дөштүг Украина болдуруп болур, ыныг чангыс эл чокта оң дугайында чугаа бешин туруп шылаас-деп В. И. Ленин бижээн. Ызынчыны ол өттүр сөздөрн сөстери боттанган — украиндер бистин чуртувустун орус болгаш эске-даа улустары-биле кады ажалдажылга болдуруп күчүгүг социалисттик күрүнгөни тургускан.

Совет улустарын ыдыктыг найыралын беди-биле үеуел болгаш хуудулуп билер украин улус бүгү совет улус-биле кады социалисттик революциянын үндүргөш, Совет эрге-чагырганы доктааткан. Аза-чүрттүг Улуг дайынында тилзеп болгаш ам коммунизмин бекитеринче чедишкенин чоруп орап.

СЭКП Төп Комитетинин ноябрь Пленумунун шийтирилери бүгү совет улуска ышмак, украин улуска база күш-ажылдын, чогадыктын чоруктуу чаа күштерин негеп берген. Пленумунун шийтирилери амдыралга боттандырып, улус ажил-агыйын улам дүргөн хөгжүдөр болгаш ону уаитир экижидер талазы-биле чугула хемчеглерин боттандырып турар. Украин улус болуун социалисттик республиказынын 45 чыл оюн ноябрь Пленумунун шийтирилери чедишкенин күтүсүдөр дөш демиселин ады-биле, чаа чедишкенин чүс-чүс рапорттары-биле демделеп турар.

ЧАА ЧЫЛДЫН БУДУУЗУНДЕ АЖЫЛ-ИШЧИ ТҮҢНЕЛДЕР

ЭРЭИН. (Телефон-биле). Ам каш-ла хонгаш. 1963 чыл үнер. Эрин районунуң комсомолчулары болгаш аныктыгы боттарынын ажил-ишин түннөп турар. Ол соруга-биле ВЛКСМ райкому декабрынын 22-де саанчылар кезээнип организастаан. Анза районун шүптү колхозтарынын муракчы анык саанчылары киришкен.

Комсомолчуларын болгаш аныктыгынын 1962 чылда социалисттик күлэлгезинин күсүлгезинин дугайында ВЛКСМ райкомунун секретары эш Ш. Серээдарың илеткелин кезээнип киржикчилери улуг кичээлгезин диннаан. Районун комсомол организастыг маддын бирээни өстүрер, эл болгаш сүт бүдүрерин улам көвүдөдир, аныктыгынын

хойжу бригадаларын колхозтарга организастаар талазы-биле чамдык ажалдарын чорутканын эш Серээдар чугаалаан.

СЭКП Төп Комитетинин ноябрь Пленумунун шийтирилери боттандырышкан, районун комсомолчулары комсомолчу-проектор отрядтары колхозтарда тургузуп турар. Олар ам мал кыштагалдышкынын болгаш эске-даа ажалдарын контролдап эгелей берген. Бо ажил «Мөрөн» болгаш «Кызыл сыдык» колхозтарда эки чоруп турар.

«Чаа орук» колхозтун анык саанчызы Баир Овуймаанын чугаалы кезээнип киржикчилеринин кичээлгезин хаара туткан. Колхозчу аныктыгынын ажил-ишин амдыралындан илереп турар чаа болгаш улам-на

солун чүүлдерин айттышкан, бөдүүн ажил-дүжүлгөзүн ол илереткен.

Республиканын аныктыгынын Кызылга болур чаа чыл бад-маскарадынга киржир эрге дөш районда калбарган социалисттик чарыштын түннелин ол кезээге база чугаалашкан. Анза тилзеп 7 киж Кизылга болур бад-маскартка баарлар. Оларын аразында малчынар, башкылар, өөреникчилер болгаш культура ажалдакчылары база бар.

Ажыл-ишке холбашкан солун, массалыг ол кезээнип киржикчилеринге Эриниң аныктыгынын көргүскөн улуг концерти көчүгү солун болган.

“ЧОДУРАА” КОЛХОЗТА

Улуг-Хем районун «Чодураа» колхозунун ажил-ишчилери бо ажил-агый чылдыг чамдык чедишкенин чедип алган. Күрүнгө тараа, дүс садырынын планнары хуусаа бетинде күсеттинген. Сүт болгаш эл садырынын планнары күсеттинеринин бүдүзүндө турар. Колхоз келир чылдын тарылгазына хергелээр 762 тонна үреини уруп алган. Оң арыгалажыкы доозулаан.

Техника септелгези дүргөн темпидерлиг чорутуруп турар. «Сельхоз-

техниканың» Шагаан-Арыг салбырына 10 тракторун септеп дооскан. Колхозтун 19 киж составтыг механизаторлары селдалар, андазынар, илирлер болгаш эске-даа колхозда чепсек-херекселеринин септелгезин чорудуп турар.

Амгы үеде колхозтун бүгү ажил-ишчилери боттарынын бүгү күжүн нийтинин малын хур кыштагалдырыпче утландырып турар. «ДТ-54» болгаш «Беларусь» деп дөрт трактор база дөрт автомашина сүт-бараан

фермаларынче болгаш тус-тус малчынарын кыштагаларынче ситген, савай, ол ышмак концентраттыг чемнерин уаиттук чокка сөөртүп чедирип турар. Агитаторлар В. Дамыч-оол, З. Сат, А. Ширшуг, Д. Намчыл-оол, Нурсат олар малчынар ортузунда лекция, беседаларын доктаамал чорудуп турар. Олар ам СЭП ТК-нын ноябрь Пленумунун материалдарын малчынарга таныштырып турар.

РСФСР-НИН Министрлер Чөвүлелинде

Тараажыларга шаңналдар

1962 чылда тараа культуларынын бедик дүжүттерин алыры, тараа бүдүрүнгөни болгаш күрүнгө садырынын планнарын амыр күсүдери дөш автономнуг республикаларын, крайларын болгаш областтарын социалисттик чарыжынын түннелин чугаалажып көргөш, РСФСР-нин Министрлер Чөвүлели Волгоград, Ростов, Саратов, Оренбург, Воронеж, Тамбов болгаш Тула областтарын, Башкир, Кабардин-Балкар болгаш Татар автономнуг республикаларын социалисттик чарышка тилекчилер деп санзан.

Волгоград, Ростов, Саратов, Оренбург болгаш Воронеж областтарга РСФСР-нин Министрлер Чөвүлелинин шилчир Кызыл туктарын болгаш оларын кайызында-ла 15 муң рубльдин акша шаңналын тысыр.

Тамбов, Тула областтарга, Башкир, Кабардин-Балкар болгаш Татар автономнуг республикаларга 5—5 муң рубльдин акша шаңналын тысыр. Куйбышев, Ульянов областтарын, Краснодар, Ставрополь крайларын, Калмык, Дагестан, Согну-Осетия, Чечен-Ингуш, Чуваш автономнуг республикаларын колхозтарынын болгаш совхозтарынын тараа культуларынын дүжүтүүн бедирлер, тараа бүдүрүнгө болгаш күрүнгө садырын көвүдөдир талазы-биле чедип алган чедишкенин РСФСР-нин Министрлер Чөвүлели демделзеп. Айткан областтарга, крайларга болгаш автономнуг республикаларга 4—4 муң рубльдин акша шаңналын бээр.

Советтер болгаш хөй-ниипи

Партиянын XXII съездинин болгаш СЭКП ТК-нын март Пленумунун төгүтүг шийтирилген амалдары боттандырылган ажалы чоннары мобилизация талашы-биле Бай-Тайга район болгаш кезде Советтери, оларнын күүсөөмнү сөөгү үдө чамдык тодаргай хемчеглери ач келген.

Районун бүгү кезде Советтери боттарынын сессияларын доктааган хуушсааларында чымдырлар, оларга ажал-агы болгаш культуру тургузушкунуну чугула айтырларын үндүргүзүш, депутаттарын, активчилер дымчыштар оларнын күүсөөдө үргүчү организа-астан келген.

Советтер боттарынын депутаттары-биле ажалды сөөгү үдө эээн өкүлдерин. Нийтин-биле 172 депутаттарын барык нурууу согушчуларга өткөткөткөн чылда 2—2 уда берип туралар. Бүгү Советтерде 31 доктаамал комиссияларын составында 100 ажал депутаттар, 60 ажал активчилер киржи турар. Комиссиялар чыл эгениден бээр сессияларга, күүсөөмнү хуушсааларга эдеричи кеткелдерин 28 уда кылылаан.

Советтерин, оларнын депутаттарынын болгаш активчилеринин боттарынын келген үстүдө бүгү хемчеглери түншөлөгө район бо чылын куруне мурунгу хуушсааларын хуушсаа бетинде күүсөөргү аргалык болган. Декабрь 10-да байдал-биле алырга, курунеге сөт сардарын чыл хуушсаалын 111,6, дүтү—100, тарааныч—102 хуу кылдыр күтүскөн. Кезде ажал-агы продукттарын бүдүрерин кө-вүдери талашы-биле планын онал-галарын ол база-да багыт эвес күүсөтүп турар.

Ажалы чоннарын 1290 ажал төдөкчелерин каттыштырган хөй-нииптин ажалы-бүрү 168 органи-зацияларын районда тургузугуна-ла, Районун ажалы чоннарын културалык дөңсөөлөр, нийтин курум-чүрүмү быжылаар, социалист хойлу-дүрүмнүн кам-галаар херекке ол организацияларын ролу улам-на уладып турар. Оларнын арасында Бай-Тайга ш-хуушуну суу (даргазы эш Араптан) нийтин чүрүмүн үрөн кижилер дугайында 27, Коп-Сөөктө ш-хуушуну суу (даргазы эш Тобу-Тайга) 24 херектерин бо чылын көрүп шийтирилген.

Районда удушчу дружиналарын составында 262 кижилер ажалдап турар. Дружина командирлери: Коп-Сөөктө — Каваа, Шуйда—Төгө-Төс, Дөң-Теректе — Саал олар боттары-

нын оналгаш ажалдарын үлгөргө-лүгүрүш, нийтин курум-чү-румун үрээр, оорланар, хуштан-нар кижилер-биле шийтирилген демискин туралар.

Районун суураалында кудумчу, квартал комитеттерин 30 кезек черде тургузулаан. Ол комитеттер-де 148 кижилер ажалдап турар. Шуй-да кудумчу комитеттеринин дарга-лары эштер Шөмбү-Төс, Даржаа олар боттарынын участоктарын чаа-гайжыдарыныч кичээлгөйүн үргүчү салып, кудумчуларда, чуртталга ба-жындарын чыныда нийтин-биле 1000 ажал дос машыт оудурун, херим-кажаларын четкелдерин, ку-дуктарын, арылганын черлерин, бот төгөр оңгарларын немей кылырын эки организастан келгенер.

Районда 107 кижилер составы-на кезекчелерин, 50 кижилер ажал-шөвөр комиссияларын колхозчуларын болгаш совет ажалчыларын ажал-шөвөр, кул-туралык ажалды-чуртталганын дөңсөөлөрүн улам беддерин, нийтин боттарынын херекчелерин, чо-нуу киржигенин хандырып дөңсөө ула-т ажалдарын чорудуп келген.

Шкоаларын чыныда 68 кижилер составы төдөкчелерин комитеттерин тургузугунаан. Кызыл-Дага эш Кенден, Шуйда эш Сундуй-Төс олар-дын удуштары комитеттер школа-ларын септелгенин чогуу үстүдө доозарын хандырып, өөрдөкчелер-ки-жизингелер ажалдын дөңсөөлөр беддер талашы-биле школар дик-рекцияларын, башкыларга ула-т дуузын чедирип турар.

Үстүдө шыккан чамдык ажал-дар-биле чергелештир район Совет-тин болгаш кезде Советтерин органи-зация-массалык ажалдарында ула-т четкелер ам-даа бар. Чамдык кезде Советтерин удушчуларын чоң ор-тузунга тайылар ажалын кошмак чорутканын түншөлөгө район-нун чуртталгаларында ажал салып алырынын планы күүсөтүшкөн. Нийтин малынын баш санын өстүрерин куруне планы түс-түс ажал-агыларда чедир күүсөтүш-көн турда-ла, хаммагышкан кезде Советтер чогуу хуушсаа малын совокса, колхозтарга кижилер талашы-биле ажалды боттот органи-застан.

Малдын баш санын өстүрерин планын күүсөдөргө хөй-нииптин чүт болур малдын хормачаа рай-онда ула-т. Мынды турда-ла кезде Советтер ол четкел чорукка ула-т демиселди багыт организастан кел-ген. Малдын чаш төлү бүрүн кам-галап ажал сорулга база күүсөтүш-көн. Төрүүр чүс баш малга онал-

гыр чүгө 61—67 ажал, хураган, 76 бызаа алылган.

Чамдык кезде Советтер боттары-нын сессияларын чымдырларын саалаар чүдөрү база турган. Чижээ, Каргы болгаш Кара-Төс кезде Советтерин даргалары эштер Бам, Очур-Төс олар сессияларын чым-дырларын хуушсааларын кам ула-т сөңгөлдөп, харым-даа оларын чогуу беткел чокка эрттирилген турганнын фактылары бар.

Хөй-ниипти организацияларын ажалын удушты, оларнын ролун беддер талашы-биле хемчеглери Каргы кезде Совет четкел ботта-дырып келген. Оол чыныда ажал-хуушуну суу (даргазы турган эш Буяны) бот чыл нийтинде чангыс-даа херек көргөн, алаа кирген херектерин ол анал-ла кадагалап тур-ган.

Чамдык кезде Советтер хөй-ниипти организацияларын ажалында ду-лаалашпай, оларга даямалын турда-ла, ол четкел чорукту тайыларынче улаган шийтирилген хемчеглери райкүүсөөмнү албай келгенни малга база демелгээр херек.

Бистин кезде Советтеринин мурунгу ам улам-на чугула сору-галар салдырган. СЭКП ТК-нын ноябрь Пленумунун, ССРЭ-нин Дөдү Советинин ийги сессияларын материалдарын чоң ортузунга кал-ба-биле таныштырып турган, Советтер болза кезде ажал-агынын улам мый көдүреринче, малагыт нийтин малынын хур кыштал-лашканын хандырыныч, куруне мурунгу хуушсааларын бүтү талашы-биле долдур болгаш ажал күүсөдөргө келгенни бүтү ажал-ни-иптеринин, бүтү хөй-нииптин кужу улам-на сыйры организастан хуушсаалы.

Д. БАНАЙ,
Бай-Тайга райкүүсөөмнү секретари.

Номну массане

Талды районда суд, шагала, про-кура тура органиарын коллектив-нын доксомол өгө организа-ция (секретары эш О. Кижилер) чоңа ном садарын эки организастан турар. Магизинден номнарын шийип алаш, садылап эгелээр. Ном-чуларын хергелгөн номнарын тывар ажал чамдык эгелээр талашы-биле хемчеглери база органи-застан турар.

Чоңа ном садар талашы-биле эки ажалдап турар Сат, Романенко, Час-кал-Төс, Каверсун шыккан муунак-чылар хөй. Бо ажалды моон сөң-гээр улам калбартыры күзөгүн.

ХОВАЛЫГ.

Каз-Хем районун «Октябрь 30 чыл» болгаш «Совет Тыва» колхозтарын ажал-ишчилер СЭКП-нин XXII съездинин төгүтүг шийти-рилген амалдарга боттандырып, төдөң курунеинге кезде ажал-агы продукттарын садар талашы-биле хуушсаал хуушсааларын күүсөдөргө дөңсөө хемчеглери алганар.

Ол ийи колхозтарын сүт-бараан фермаларын ажалдакчыларын боттарынын кызымалкы куш-ажыны-биле декабрь 1-ге чедир бир инекке оналгы 1400 литр сүтү саап ала-гаш, чыл эгениден бээр курунеге баштайгызы 210 тонна, сөөгүзү 148 ажал тонна сүтү сатканар. Боттарынын оналгаш ажалын ак-сеткилдиг күүсөдө, эки көргүзү-лери чедип ап турар муунакчылар-нын саны ол колхозтарда көүсөдөп турар. Чижээ, «Октябрь 30 чыл» колхозтун саныларын Сымчаан Но-мчат, Ирил Лопсан, «Совет Тыва-нын» Натип Саарбай олар саар инек бурузун 1500 ажал литр сүтү саап алаш, муунакчылар бо-луп туралар. «Октябрь 30 чыл» колхозта инек кадарымы комму-нист А. Арапча бо чылын мадап турган шарыларын бирозинин-не дуу-хүдө ортумак немелде децидир

Фермаларын ажалдакчыларын боттарынын кызымалкы куш-ажыны-биле декабрь 1-ге чедир бир инекке оналгы 1400 литр сүтү саап ала-гаш, чыл эгениден бээр курунеге баштайгызы 210 тонна, сөөгүзү 148 ажал тонна сүтү сатканар. Боттарынын оналгаш ажалын ак-сеткилдиг күүсөдө, эки көргүзү-лери чедип ап турар муунакчылар-нын саны ол колхозтарда көүсөдөп турар. Чижээ, «Октябрь 30 чыл» колхозтун саныларын Сымчаан Но-мчат, Ирил Лопсан, «Совет Тыва-нын» Натип Саарбай олар саар инек бурузун 1500 ажал литр сүтү саап алаш, муунакчылар бо-луп туралар. «Октябрь 30 чыл» колхозта инек кадарымы комму-нист А. Арапча бо чылын мадап турган шарыларын бирозинин-не дуу-хүдө ортумак немелде децидир

Мынчаарга СЭКП ТК-нын ноябрь Пленумунун төгүтүг шийтирилген амалдарга боттандырып дөңсөө чылын нийтинин мал ажалын улам сайырадырына, оол алыр продук-цияны көүсөдөргө колхозтун куру-нарын, магалыда чүс деп чүсөп ап көөргө, алаа кол чүс болур мал-дын быжыг хем-суурун тургускан байдал мында мындыг болуп турар: сөңгө келеткээр планын чүгө 75 хуу, сизостуун—40 хуу, кон-тракттыг чөмөр беткелгени—56 хуу күүсөткөн. Колхозта мында-ла эвөөш беткелгенин мал чөмөрүн ам кайы хире камыг ажаллап тур-гарын көөргө, мында кижилер ажал-агы четкелер бар. Колхоз тө-вүндө дөңсөө метр хире черде, да-г эдөөдө Хертек Чоар деп хойжу чурттап турар. Оол кодамында 740 ажал төрүүр хойлар, дөңсөө хураган-нар бар. Бистин чоран хуушсаалы-нда 200 ажал хураганарын, ху-раган нези хойларын сөңгө-биле

мун тонна күгүрүн бөрин болгаш оол бот-уезин үш ажал каттап кудуларын шийтирилгенер.

Чурукта: күтүр ажаллар дөңсөө күтүр автоклавиш-ти М. Г. Родионов автоклавтарын күтүр концентрат-тары-биле долдурарын хайлаарп тур.

СЭТА-нын фотоаппараты. Фото В. Силиннин.

СОВЕТ КИЖИЛЕР

1947 чылдан эгелгөн...

Анатолей Танов он беш чыл бурунгуа киномеханиктен ажал-агы болган. Бистин республика-нын доксомол өгө организа-ция (секретары эш О. Кижилер) чоңа ном садарын эки организастан турар. Магизинден номнарын шийип алаш, садылап эгелээр. Ном-чуларын хергелгөн номнарын тывар ажал чамдык эгелээр талашы-биле хемчеглери база органи-застан турар.

Чоңа ном садар талашы-биле эки ажалдап турар Сат, Романенко, Час-кал-Төс, Каверсун шыккан муунак-чылар хөй. Бо ажалды моон сөң-гээр улам калбартыры күзөгүн.

ХОВАЛЫГ.

Каз-Хем районун «Октябрь 30 чыл» болгаш «Совет Тыва» колхозтарын ажал-ишчилер СЭКП-нин XXII съездинин төгүтүг шийти-рилген амалдарга боттандырып, төдөң курунеинге кезде ажал-агы продукттарын садар талашы-биле хуушсаал хуушсааларын күүсөдөргө дөңсөө хемчеглери алганар.

Ол ийи колхозтарын сүт-бараан фермаларын ажалдакчыларын боттарынын кызымалкы куш-ажыны-биле декабрь 1-ге чедир бир инекке оналгы 1400 литр сүтү саап ала-гаш, чыл эгениден бээр курунеге баштайгызы 210 тонна, сөөгүзү 148 ажал тонна сүтү сатканар. Боттарынын оналгаш ажалын ак-сеткилдиг күүсөдө, эки көргүзү-лери чедип ап турар муунакчылар-нын саны ол колхозтарда көүсөдөп турар. Чижээ, «Октябрь 30 чыл» колхозтун саныларын Сымчаан Но-мчат, Ирил Лопсан, «Совет Тыва-нын» Натип Саарбай олар саар инек бурузун 1500 ажал литр сүтү саап алаш, муунакчылар бо-луп туралар. «Октябрь 30 чыл» колхозта инек кадарымы комму-нист А. Арапча бо чылын мадап турган шарыларын бирозинин-не дуу-хүдө ортумак немелде децидир

Мынчаарга СЭКП ТК-нын ноябрь Пленумунун төгүтүг шийтирилген амалдарга боттандырып дөңсөө чылын нийтинин мал ажалын улам сайырадырына, оол алыр продук-цияны көүсөдөргө колхозтун куру-нарын, магалыда чүс деп чүсөп ап көөргө, алаа кол чүс болур мал-дын быжыг хем-суурун тургускан байдал мында мындыг болуп турар: сөңгө келеткээр планын чүгө 75 хуу, сизостуун—40 хуу, кон-тракттыг чөмөр беткелгени—56 хуу күүсөткөн. Колхозта мында-ла эвөөш беткелгенин мал чөмөрүн ам кайы хире камыг ажаллап тур-гарын көөргө, мында кижилер ажал-агы четкелер бар. Колхоз тө-вүндө дөңсөө метр хире черде, да-г эдөөдө Хертек Чоар деп хойжу чурттап турар. Оол кодамында 740 ажал төрүүр хойлар, дөңсөө хураган-нар бар. Бистин чоран хуушсаалы-нда 200 ажал хураганарын, ху-раган нези хойларын сөңгө-биле

азыралга турар ажал шөөр мал-дын болгаш азыралга тургускан саар инектерин азырал, ажалда-нып кончуг багыт организастан тур-гускан. Чижээ, хойжу Чоар «хер-аризер дөңсөөлөр, оттулар мыжыг чок, сүт сөөртүп эккен бээр дөңсөөлөр, ула-т доксомол чок-тур-деп хөй чымдаганын чугулап, хураганарын сөөк хар чымда-лып турар. Мынчаарга ажал хура-ганар сөөк хар чымдааш, ишти аарып өткөткөп элүп-даа турар. № 2 сүт-бараан фермазында саар инектерин азырал турары кончуг хожудангай байдалыг. Оларын дөңсөө калжаага багыт хондур, эртен олар оол сүтте кирген өргө дөңсөө сүтү көөргө. Чүгө дөңсөө, калжаа мал тыныжын үндүр тырттар кан-дыг-даа вентиляция, хөдөөл чок. А хуушсаал олар дөңсөө эдөө хорму-налган чадагай калжаа дөңсөө, си-нейинин, кылаштыгы туралар.

Бо колхозту районда даямалыг-көргүзүлүг ажал-агы деп адал турар хирезинде оол ажалында кан-дыг-даа үлгөргө эки чүс чок, хар-дын-даа эл багыт ажалдыг колхоз болуп турар. Муунакчы дуржулганы мында үлгөргөйүн турар. Чүгө дөңсөө, бот-оруга-чарылап хойжу брига-даларын мында ап кырында тургус-кан. Олар ам херек кырында ажал-херан таарыштырын ажалдап тур-турар. Оол ийи, малды тырып бо-о-адыр муунакчы арганы база калба-

эвес, кезде ажал-агы, эртем-техника темаларына хаммагыш-кан киноларын хөйү көргүзүп турар. Сөөгү 11 айдара кинома-ханын 43 ийи киноларын көр-гүскөн.

1962 чылдын 11 айларында эш Танов кино көргүзүлгөсүн се-дан талашы-биле 156 хуу, кө-рүкчүлери—189 хуу, ажал чымдаашы—175 хуу күтүскөн. Суураа ам кино көргөйүн ту-рарлар чок деп санап болур. Мадаа эң эки кино-организатор-ларын адал болур: Монгуш Мин-доя, кижилер эшчилер Лима Чам-олова, плановик Кара-Сал Назат-Доржу болган эске-ла.

Чоокта чаа Чалаанага болган кино ажалдакчыларын хууш-саалы А. Тановту Тыва АССР-ин Културга министрствозу өртөк-ти баарынан-биле шапканы.

О. ДУНУН-ОЛ.

Чоон-Хемчик район.

Библиотекарыныс

Черби кезде библиотеказын эгелгенин Галина Салчак оналгаш ажалында кызымалкы болуп келген. Библиотеканын иш-ти үргүчү ажал-агы, оол иш-ти көрүштүгү кылдыр шийген. Номнарын адырал ажалы-биле ажал-агы дөңсөө салган.

Партиянын XXII съездинин

„Самагалдай чугаалап тур“

—Динналар, Самагалдай чуга-лап тур. Ботун бистин дымчыла-гыстан районун кезде ажал-агы-нын боттарынын муунакчыла-рынын, социалист хуушсааларын күүсөдөргө чоруп турарын ду-гайып болган эске-даа темаларга корреспонденттерин, чүдөдери база боттарынын дыннаар сизер—деп Тес-Хем районун, радиома-ханы редакцияны ботунун недела сапында дымчылагынын ичээр эге-леш турар. Бо чылдын август эге-леш, Тес-Хем районун ажалыч өңнары Самагалдайын үнү эм-нап, район иштинде чаа болушкун-нарын, муунакчыларын чедикчи-лерин болгаш эске-даа соруурап айтырларга тайыларларын не-ла сапында дыннаар аргалыг апар-ганар.

Районун радиомаханында редак-ция хөй-ниипти киржиге-биле ажалдап турар. Ол ботунун ажалын ай санында планнап, СЭКП райо-му болгаш эске-даа хөй-ниипти органи-зациялар-биле үргүчү харылаалыг чорудуп турар. Редакция ботунун тургустунган үстүндө бээр чамдык ажалдарын чоруткан.

Бистин кылган дымчылагылары-ны иштинде элгөө чугула, солун материалдар база бар болгулаан. «Чо-дурга» колхозта бот-оруга-чарыла-ды хойжу бригадын ажалынын

дуржулагынын дугайында брига-дын И. Динамынын чүдүгү, «Тес-Хем» сөөккө муунакчы хойжу С. Самбааны «Кышмы үдө хөй-ну олардын турарын» деп чүдүгү, ол-ла сөөккө муунакчы санын, комсомолчу оол Берей-оол Сыраттын ажалга мергеженин болгаш дуржулагынын дугайында радиога дымчыкан материалдар эки шынар-дыг болуп, дымчыларын бот-уезинде элгөөлгөйүн ажалган.

Хөй-ниипти радиомаханында редакцияны өөрдөкчелер-кижизинге болгаш медицина темаларына бот-тарын, чүдөдери улаа-дараа дым-чыдып турар. Школа темалыга хөй-ниипти муунакчы балкылар Шалы, Шермаз оларын болгаш эске-лери-нин-даа чүдөдери организастан. Медицина теманын дымчылагылар талашы-биле районун урулгар эжи-ни Даспанчигин, районолгөйүн кал ажалын Чугулуун кылган боттары-нын ажалы чон ажал соруурап дыннаар.

Политиктиг болгаш ажал-агы те-маларына хаммагыштыр районун, ажал-агыларын удушчуларын чүдөдери болгаш боттарынын улаа-дараа организастан турар бис.

Кол чүсө радиомаханында редак-цияны ажал-агы-биле ажалдап кылдыр тургусканын. Бистин ре-дакцияныс кижизинде бот-тарынын хуушсаалын эки күүсөдөп турар аштар бар. Чижээ, Самагал-дай он бир чыл школанын дирек-тору эш Чымыл дымчылаа мате-риалдарын киржип кылырына, ре-дакторларына идекейлиг кириш-пишпаш, дикторлар турар, эш Бам-Суур дымчылаа килер мате-риалдарын организастан, оларын ажалдап кылырына, номчурунга идекейлиг кирип турар.

СЭКП ТК-нын ноябрь Пленумунун шийтирилген амалдарына бистин редакцияныс идекейлиг кирип дөңсөө беткел ажалдарын база, кылган. Ам сорулга болза, тодаргай план ажалга ажалдап турган, Пле-нум материалдарын, ССРЭ-нин Дөдү Советинин II сессияларын мате-риалдарын тайылар, оол ажалда-ла боттарынын районун ажал-ишчилерин мобилизациярга пар-тия организацаларына дуулаары болур.

Д. ДОНДУП,

Радиомаханында редакциянын редактору.

Талды район.

Хүндүлел

«Межегей» сөөккөтү Кара-Бу-лун салбырында сөс чыл школа-нда орус дым башкызы Алек-сандра Андреевна Яблонскаяны ула-ттыг чон шүтү-хуушсаал. Ол Ленинградка башкы, эртем-ин чедип алган. ыраккы Тывага башкылап келген.

Александра Андреевна ам 1—6 класстарда орус дым башкылап турар. Оол башкылаан кызы эртен чылдан бээр өөрдөгөйүн 100 хуу болган. Муунакчы баш-кынын ады районун хүндүлө-сөмбөргөйүн кирген.

Талды район.

«Совет Тыва» колхозтун ажал-агы көргүзүлгө үстүндө колхоз-тар дөңсөөлөрүн турар. Харым ча-мын талашында оол дорайтап турар. Ук колхоз бо чылын курунеге кезде ажал-агы продукттарын садар хуушсааларын дүктөн эске-лери база күүсөткөн. Кезде ажал-агынын улам ийи сайырадырына ула-т ула-т хуушсаалы муунакчы дуржула-нын ажал-агынын эки негетер-леин турар. Районда мал ажалын талашы-биле бир ула-т колхоз хире-инде бот-оруга-чарылап хойжу бригадаларын база-ла сазын кы-зыла тургускан. Хойжу тарып бо-о-адыр муунакчы арганы сөс ажал-агы болуп турар. Бо курун төрүүр хойларын шүтүшкүн тарып боозтаан. Чижээ, Баян-Колла малчын Бенден Давалайда төрүүр 700 ажал хайнак хойну иштинде чүгө 274 баш хойну тарып боозтаан. Эске-лери су-ла ажалдыг кирген бот турар. Колхоз бо чылын нийтинин малы-нын баш санын өстүрерин куруне планын база күүсөткөн, План куу-сөдөгөйүн чедир ам-даа 1300 ажал баш шөөр мал болган 60 ажал баш инек чедикчелерин. Ол хирейин келеткээр эл сазар хуушсаалы-нда курунеге эл сазар хуушсаалы-нда ам-даа 8 тонна аркан. Бо кол-хозта нийтинин малын сөңгө, си-лос беткелээр план база ырактат күүсөткөн. Бо колхоз туугу пла-нын, илангы чуртталганын болгаш малдын калжааларын туугун ба-зыскан. Чижээ, ам үдө колхозта 200 хире баш инектиг калжазы чок, ам түр калжаа туудуп турар.

Хуушсаал өнү-хөргөйүн, бот-уезин херан хөй-нииптин херенде-артыр көөр чорутар-биле демисел-ди бо колхозтарда кончуг багыт тур-гускан. Чижээ, «Совет Тыва» кол-хозтун малчыларын боттарынын ду-да малын нийтинин малы-биле кал-жаа чорукту ам-даа практикап турар. Бо дугайында колхозчуларын мында деп чугулап турары та-варыла эвес, чүгө дөңсөө, колхозчу-ларын хуушсаал малдарын колхозтун малдарында ула-т, эки дөңсөөлө-гөйүн.

О. ШИРАП,
«Шинин» тускай корреспонденти.

Үнелиг эгелээштин

Ийги кичээлдин төгөткөн медээлелкен. Бирги клас-стын өөреникчилери башкы Д. Д. Биче-оол-биле кады адакы катта буфетче бадыкан. Буфеттин иштики дерлигези көрүштүп. Ак-көк столдарда яны-бүрү чөмөр-нү урулгарга таарыштыр салыпкан турган.

Хову-Аксы сес чыл болгаш он бир чыл школаларын эге классчылары 120 ажал урулгарын дүштеки үдө эңг, амдангыч чөмөр-биле халас хандыры чүрүмчү эгелгөн. Үстүкү класстарын чамдык урулгарында база кирип турар.

Өг-буленин хөйүн, ада-ненин байдалын көрбүшөөн, өөреникчилерге тоннар, кидис идиктер, эске-даа хөй чүдө-лөр садып бээрин база чорудуп турар. Хову-Аксы школа-лары мындыг 50 ажал урулгарын хандырган.

К. ОЮН.

Хүндүлел самбыразында

Ула-т-Хем районда «Чодураа» колхозтун Хараганда сүт-бараан фер-мазын санын Кызыл-Төс Сүрүмээс ол ажалында ам үш чыл мак-чатырып келген. Оол ады колхозтун болгаш районун хуушсаал самбы-разында.

Болузда быжылаан 12 тыя инектерин бирозинден-не он бир ай-ларда 1236 кг сүтү саап, коллективте муунакчыларын бирозин болган. СЭКП Топ Комитетинин ноябрь Пленумунун шийтирилген амалдары, эш Н. Сүрүмээс оон-даа бедик көргүзүлгөйүн болурун илередип турар.

Н. СУНДУЙ-ТОЛ.</

БО АРЫНДА:

Уш ай үргүлчүлөөн сессия

Н. С. ХРУЩЕВТУН ИЛЕТКЕЛИ
ДАШТЫКЫ ДЫЛДАРДА„Нейес дейчланд“ солун
дыңнадып тур

Сукарнонун кыйгыры

Эш Н. С. Хрущевтун илеткели
даштыкы дылдарда

Англия

ЛОНДОН. (СЭТА). ССРЭ-нин Дээди Советинин сессиясына Н. С.

Канада

ОТТАВА. (СЭТА). «Оттава Ситизен» деп солун ССРЭ-нин Дээди Советинин

ССРЭ-НИН ДОСААФ ТК-ЗЫНЫҢ
ПЛЕНУМУ ДООЗУЛГАН

МОСКВА. (СЭТА). Бүгү-өңкөлдүн армияга, уюм чүгө болгон флотка дуулаар эки-тура нитилел-дин Топ Комитетинин ийгилик пленимуну болуун аягына дооскан.

ДОСААФ-тын ажил-чорудулга-ына жөй-нити эгелешкин улам ийи хөгжүдөр дугайында илетке-ли ДОСААФ ТК-нин даргазы Со-вет Эмгектин ийи дагыр Маады-ры, армия генералы Д. Д. Лелюшен-ко кылган.

ДОСААФ эге организациалары-нын, спорт федерацияларынын бол-гош секцияларынын, клубтар чөвү-лелеринин, техник курстарынын, школаларын, болгумерияны ажал-дарында, суг станцияларынын бол-гаш албанынын дружинанын-кам-галачкыларынын коллективтеринде 8 миллион ажал активтер кыргыч турар, чүс-чүс мун жөй-нитчилер техник болгон шериг билгилери-на пропагандаларын хулаагел-ке күрөсөдү, Совет армиянын бол-гош Шериг-далай флотунун алдар-дык дайынчы качкындарынын өзү-зүна аныктарын кижизилди турар.

ДОСААФ-тын активтери 2 муш ажал бот-ажал-чорудулгалык спорт-техник клубтарын, жөй санын ажал-бүрү курстарын болгон бол-гумерия тургускан. Улус ажал-

Хрущевтун «Делегейини амгы бай-дагы болгон Совет Эмгектинин даштыкы политиказы» деп илеткелин Лондонда ном кылдыр парлап үн-дүргөн.

нин сессиясына 1962 чылдын де-кабрь 12-де Н. С. Хрущевтун илет-келин бүрүн-биле парлап үндүр-гөн.

агыминга хергелээр оя-он муш чо-лаачкыларын, трактористтерин, мото-циклтерин, радиостерин, моторис-терин, электртерин, көдээ ажал-агыминга механизаторларын оларда белеткер турар. Спортсмен-уюду-жучуларын, парашютистерин, плэне-мотористтерин, автомобильчилерин, суг мотористтерин, алыжы а р и м н. уюм чүгө болгон далай моделис-терин хулаагел озуу турар.

Ою-биле чергелештир жөй-нити эгелешкин ам-даа буюлут калбаа-биле хөгжүдөр болгон хамазаты камгалалдын база суг станцияла-рына камгалал албанынын техник-тик кадрларын белеткери кошкок болуп турарын пленимуну киржи-чилери демгелээр.

Азербайжан ССР-нин, Литва ССР-нин болгон Кемерово областын ДОСААФ организациаларында чо-нуу хамазаты камгалалга белеткэр талазы-биле ажалды дугайында айтыргын пленимга база-ла көргөн.

Камгалал-массалык болгон спорт-чу ажалдарын улам ийи көдөр-чүгө, ДОСААФ-тын бугу ажал-чорудулгазын жөй-нити эгелешкин улам калбаа-биле хөгжүдөрине ула-ган тодаргай хемгелер пленим-уну хулаагел алган шиятпирлерде төлөилеттеген.

Уе-шаг болгаш
болушкуннар

Партийни ажилынын 50 чылы

БЕРЛИН. (СЭТА). Германиянын Социалисттик чангыс аай партиясынын ТН-зынын бирги секретары, ГДР-нин Муруне советинин даргазы Вальтер Ульбрихтинин партийни ажил-чорудулгазын 50 чыл болгон оюн ГДР-нин парлагазы демгелеп турар.

Вальтер Ульбрихт болуунун партийни ажил-чорудулгазын 1912 чылда Германиянын Социал-демократтыг партиясынын хулаагелинге эгелээр дээрин «Нейес дейчланд» солун бижизин.

Германиянын Социалисттик чангыс аай партиясынын ТН-зынын Полит-бюрозунун ижигуинери болгон кандидаттары партийни ажил-чорудулга-зынын 50 чыл ою-биле холбаштыр Вальтер Ульбрихтиге байыр демгелген-нөр.

Чылыг үдээшкн

БЕЛГРАД. (СЭТА). Югославиянын президентини Носип Броэ Титонун Совет Эмгектинин үнүккен дуга-йында даштыктын югослав солун-нар бирги арынарына парлап ту-рар. Киевке чылыг үдээшкннерин дугайын бижизин. «Борба», «Политика» солуннар Киевтин во-калында Н. С. Хрущевтун болгон Носип Броэ Титонун чугааларын бү-рүн-биле парлап үндүргөн. «Бис-тия эш-хуузу-биле солункан санал-ошталдарыс тайбынын болгон социализмни хергелее ажалыг чүгүлү чедир» деп Н. С. Хрущев-тун сөстөрн «Борба» солун эгелен-ге кнрген. «Бистин чугаалажыш-кынарыс найралын болгон чуректин ханы байдалына өрткөн» деп сөстөрн Титонун чугаалыгын эгеленге солун парлаан.

Ажаап алышкын
эгелээр

ГАВАНА. СЭТА-нын корреспондент-тин М. Бузискийини дамыдып ту-рары болза:

Кубада чигир тростинин ажаап алышкын болгон чигир хайынды-рарын тутуу үзгн эгелээр. Чурт-тун 152 чигир заводдарын бироз-зинин машиналарын чоктаа чаа ажалдадып эгелээр. Ол заводка хер-гелээр чигир тростинин Кубанын төгүзүндө бир-ле дугайында ма-шиналар-биле ажаап алган.

Мында чигир тростинин ажаап алышкын бүтү улустун херээ кылдыр санап турар. Чуртун кол байлаларын бирозин ой-шанада болгон бүрүн ажаап алыр-мындыг сорулган чүгө көдээ ажал-аг-ийн ажал-ишчилери эес, харын баа улутпур-бугурулгелерин кол-лективтер боттарынын мурунга салган. Бугурулгелерин профес-сийа организациалары бугу көдээ ажал-агый ажалдарын чедикши-жиг чүгүдөрине дуулаары-биле көдээ ажал-агый бугурулгелерин шөккө доктаамал ал турар.

Чигир тростинин ажаап

алышкыннын сезонунга холбаш-тырган национал чөвүлө хулаа де-кабрь 19-та Гаванага болгон. Куба-нын улутпур министри Эрнесто Ге-вара чөвүлө хулаага делгелерге чүгө чугаалаан. Чуртун экономика-зынга чигир тростинин ажал-аг-ийн улутпур дуулаарын айткан, 1965 чылда 7 миллион тонна чигирин бү-дүрерин чедип алыр төлөөдө, көдээ ажал-агыйн бо адырын улам ийи хөгжүдери эржөж чүгүлө деп ол демгелээр.

РЕАКЦИОНЕРЛЕР ДЕТКИП
ТУРАР

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Магеланга шериг академиялар доосканарын мурунга президент Сукарно чүгө чугаалап турган, бир-тээ Барынн Ириандын деискаарын Индонезияга чугаажыкка ламчиниб бербон чүгө болгонда Барынн Ириан дугайында айтырг ам-даа шиятпирлетинмээ деп демгелген. Реакционерлер Барынн Ирианга индонезий тутку киискилн үндүрерин кандыг-даа аргалар-биле болуурабын оралда-жып турар. Чигизээрге, чоктаа чаа даштыкы болуурун деткичези-биле Барынн Ирианга көрүм-чүрүм чок чорукту болуура дээр орал-дажышкынарын кылган. Көдөө бөдөн турар деп академиянын до-ошчуларын Сукарно кыйгырган.

Демисел үргүлчүлөшөөн

ТОКИО. (СЭТА). 4 муш хире япон шахтерлар хамур дам улутпурине ажалчынарын масалы-биле үн-дүрү турарына дээр демиселди үргүлчүлөшөөн мөдөлгө-биле То-кионун Хибия партияга чыгган.

Хамур дам улутпурине ажал-чынарын професиялдеринин Бүгү япон федерациясынын даргазы Иган, япон професиялдеринин Кол чөвүлөшин чигинге секретары Иган болгон Япониянын Социали-стик партиясынын Политикти ком-итетинин даргазы Какумата олар чыгганарын мурунга чүгө чу-галааш демиселди үргүлчүлөшөөн оларын кыйгырган.

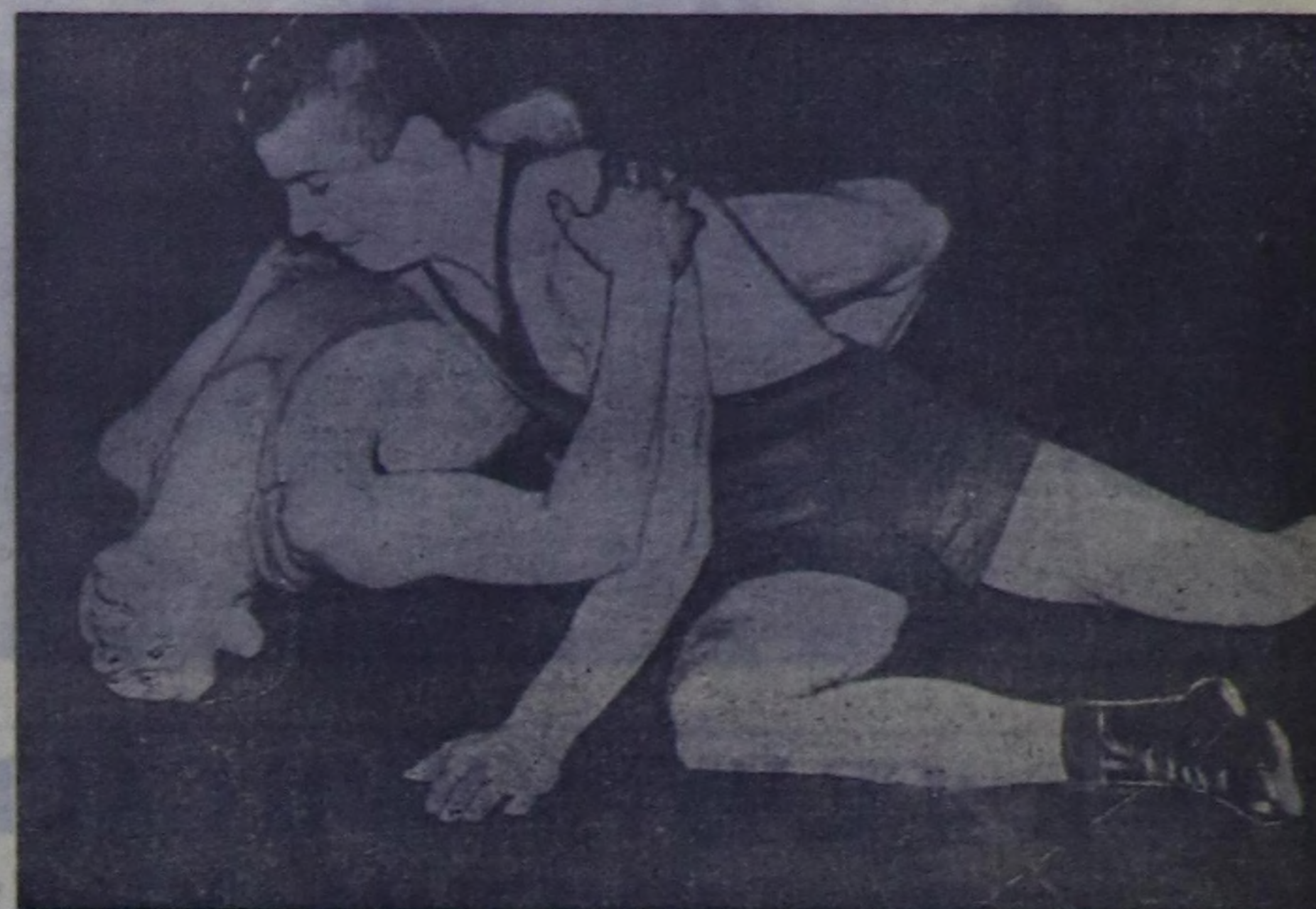
риглерин Муруу Көрейин деис-келерин үндүрер талазы-биле, КНО-нун секретариатынын ажалын экижигер болгон эске-даа айтыр-ларын талазы-биле совет саналар турган.

Бөгүнүн бо чугула хөй айтыр-ларын шиятпирлөөн-даа болза доо-зуган сессия делегей амыралыг-га тодаргай исти арттырган. Кат-тышкан Нащиялар Организациа-зы делегейин калы ажалдажылгын боттандыра талазы-биле ажал-бүрү чурттарын дугуруштуган хеле-лишкннеринин бугулу твөу ам-даа болбайн турар. Ийи болза-даа КНО-нун чаа дууртулазы, ол ор-ганизациянын тайбынн бугулу чөп-сөз, соок дайыннын эес, а ажал-бүрү нитилде тургузугул күнө-лөрүн тайбын калы ажалдажыл-ганын ареназы кылдыр дөш кы-зымкак куленишкннерини салып турары өөрүнчү.

Кол Ассамблеянын XVII сессия-зынын хулаагел алган хөй санын рез-оляцияларын аралында онзалеп демгелээр шиятпирлөө болза, ийи чылын мурунда Совет Эмгектинин саналдааны колония чурттарга бол-гаш улустарга хамарышпас чорук-ту тыпсыр дугайында төгүлүт Дек-ларацияны боттандыра дүгел-диринче уланган шиятпирлөө бо-лур.

Колонизмни турлууга чедир узууларын үзгн 1963 чылдын октябрь 24-те кылдыр доктадыр дугайында Гвинея Республиканын президентини Секу Туренин Кол Ассамблеянын XVII сессиязынын ириандын ийи үндүргөн саналы Совет Эмгекти быжык-биле деттээр. Африканын хамарышпас чорукту ам-даа албаан чурттарынн төлө-лекчилерин Ассамблеяга чокку чүгө көөрүн Совет Эмгекти күзеп турар.

Кол Ассамблеянын XVII сессия-зын ажалынын бугу чорудулгазын ол кнзөнгөйинин төгүтө чөп-сегеленишкннин бугу-нити болгон бурун дүжүрер, чөпсегеленишкн-нин дүжүреринин экономиктиг про-грамманын, делегей садын чо-гумчулар талазы-биле, космос дел-гейин тайбын сорулгаларга ажал-лаар дугайында күрүлелерин ажал-чорудулгазын кол принциптеринин талазы-биле, Кылат Улус Рес-публиканын КНО-да дурум бугулаар эргелерин катат тургузар, даштыкы шериглерин, колундаа америк ше-

РСФСР-НИН УЛУСТАРЫНЫҢ
III СПАРТАКИАДАЗЫНГА УТКУШТУР

РСФСР-нин улустарынын III Спартакиадазына у-куштур чөп-чөдө спортчу маргылдаалар болгон ше-неделер калбарып, спортчу секцияларын ажаллап турары экижип турар. Кызылда хостуг хурештин сек-цияны дуржулгалыг башкы П. Петров удуртуп турар.

Секция ажаллап эгелээр ийи-даа үр болгон-даа бол-за кескү чедикшинерин чедип алган.

Чурукта: хостуг хурешке шендел чоруп тур.

Фото: В. ИРАСНИКОВТУУ.

КЫШКЫ ХҮРЕШ

(Хуреш дугайында „Шынга“ үнгөн чүүлдерге хамарыштыр)

Кышкы хуреш деп сөстөр чамдык номчучуларын алдесиндирери ма-гнат чок. Ийе, чонун калбаа-биле со-нуургаары, спорттун Тывада бир хандыкшыдыг хевир— тыва ху-решти кышкы үдө база чүгө чө-рүт болбазыл дээр дугайында бол-дз шуут чугаалаар дээин ол. Ий-дыг болдзды чамдык авторлар «Шынг» солунга бижип, спорт тала-зы-биле шиятпирлөө чөгүр айты-ргы кылдыр көрүп-даа турганнар.

«Шынга» бо айтырг талазы-биле үнүп турган материалдардан Кы-зыл хоорайда спортчу-мөгелер К. Шулун, К. Чамеа оларын чүгө-дери кнзөнгөйин хандыгышпаан, айтыргын шын тургускан.

Хурешти чүгө тылаар эес, ха-рын бистин республикада чуртат болгон эске-даа национал улустар он-за сонуртулар апарар (ону чүгө сонуртулар хандылар, чалга чазар чүгө деп санал болбазы чөдө бил-дират. Хамык укур хурешке кир-жи чорук хөй-хөй анык оолдар-нын калып, шырак кылдыр да-гы-гарыга он укур-дуузы ында бол-гал).

Тыва хурештин сайзыраарында 1961 чылдын чайындын бээр чаа базымнар кылдырган: он дүгүм-даа чөп-агатынган, хурештин чы-дыл-на эрттирер чайы спартакиа-дазын-даа чорудуп эгелээр. Спарта-киада үзгн мөгелерин деизн айы-биле кнзг санай хурештирер чыдыл-на чаа немешкен. Ийи Тыва-нын спортчулары РСФСР-нин авто-номнуг республикаларынын болгон ошталарын Улан-Удэ хоорайга болгон спорттун национал хевирле-ринге маргылдааларына эл баштай-ла киришкен. Оларын хөй кези мөгелер болган. Тыва хуреш ийи-ч эл баштай-ла болуун кыггаарын эртпн неперээрн ол-дур. Ийи со-лун маргылдаа 1962 чылдын июль-айда Кызылда эрткен. Аялаа Якут, Бурят, Тыва АССР-лерин, Хакас автономнуг областын, Иркутск бол-гаш Чита областтарда ийи бурат на-

ажаалап турары ышкыш, тускай матрасарына шала кырынга чадып кылдыр ажаллааш, тыва хурешти кнзгн база чүгө чорудуп болба-зыл? Тыва хуреш-биле шуут дөмөй моол хурешти сөдүг чылдарда кы-жын-даа, чайын-даа чорудуп турар. Хурешти бажын иштинге кнзгн ба-за чорудар чадчыл акы-дуума Моол-да ам ышкар неперээрн-дир.

Чангыс өс-биле чугаалаарга бистин спорт нитилелдеринс тыва хуреш секцияларын хөй-биле тур-гускан, ол солун спортту сезон бар-ымдалаар чорукту чок кылырын чедип алганында сонгар спорттун На-ционал хевирлеринге Чөөн Сибирге чылдык-на эртпн турар маргылда-га бистин мөгелеринс 1962 чылда хамалдаар улам хөгжүдери болгон хамалдаары-биле чергелештир спорт талазы-биле харылаанын база тур-гузар болгон быжыглар. Бо күтүн болгон тыва-моол шыдыраачкыларын баштайгы маргылдаа ол харылаа-нын эгелен салган. Ийи төлөөдө тыва-моол мөгелерин хуреш тала-зы-биле ужуражышкынарын ор-ганизастар үе база келген-дир.

Тыва хурештин перспективаз улут деп чүгө билдирген. Он сай-зыралынын бөдөн деизин чүгө хурештин секцияларын тургускан, оларын бүдүн чыл иштинде ажал-дарын хандырган таварылдага чө-дип ап болур.

Бистин АССР-де совет-моол найы-рал нитилелинин салбырын бо ча-лын тургускан чорук акы-дуума моол болгон тыва улустарын ара-зында быжыгып турар култура ха-рылаанын улам хөгжүдери болгон хамалдаары-биле чергелештир спорт талазы-биле харылаанын база тур-гузар болгон быжыглар. Бо күтүн болгон тыва-моол шыдыраачкыларын баштайгы маргылдаа ол харылаа-нын эгелен салган. Ийи төлөөдө тыва-моол мөгелерин хуреш тала-зы-биле ужуражышкынарын ор-ганизастар үе база келген-дир.

Тыва хурештин перспективаз улут деп чүгө билдирген. Он сай-зыралынын бөдөн деизин чүгө хурештин секцияларын тургускан, оларын бүдүн чыл иштинде ажал-дарын хандырган таварылдага чө-дип ап болур.

Республика АГААР-ВОЙДУСТУН байдалы

Бөгүн булуттарга, республика-рын талакы районнага 5—10, өс-кө черлерге 15—20, Кызылга 18—20 градус соок.

Редатор Д. Б. БАЙЫР-ОЛ.

АРАГАЛААР ЧОРУК-амыгдоран

ЧУРТТАЛГАГА
Бүдүрүлгегеболгон
ОЗАЛ-
ОНДАККА
ТАВАРЖЫР
чоруктын
ЧЫЛДАГААНЫ

Тыва АССР-нин Санитар-чырыдышкын бажыны.

Кинофестивалдар

Декабрь 25-те

«НАЙЫРАЛ»
«Ноган хадылыг арганын чамыды» 10, «Белый клн» 11,40, 2,
«Портфель аас-нежи» 4, 5,40, 7,20, 9 шактарда.
«НАА-ХЕМ»
«Хал иштинде кнжи» 11,15, 3,15, «Десел чок оол» 5,15, «Ева удун-
сан тур» 7,15, 9,15 шактарда.
«ЕНИСЕЙ»
«Наптан уруу» 2,30, «Буланын кнжигер аразынга» 4,30, 6,30, 8,30
шактарда.
«ВОСТОК»
«Тулаа ыды» 3,15, 9,15, «Ынакшыл болгон каран чамы» 5,15, 7,15
шактарда.

КОЛХОЗАРНЫҢ БАШТААР ЧЕРЛЕРИ, ХАМААТЫЛАР!

Малды эки-тура-биле камгалдарынын керээлдерин чарынар. Аарыгарын болгон озал-ондактыг таварылгаларын түнө-линде өлген малдын камгалаткан түнүн Курстрахование камгал-дын керээлдерин бугулар эгидин төлээр.

Чылгы малды, мыныстыр бөдө малды, хөй, өшүнү, хазанын болгон ивини камгалдар.

Керээлдерин чарары-биле Курстрахованиенин инспекциязыга келер. Хамаатылар страхование агентилеринге базар азы агентини бажычыга келдиртип болур.

КУРСТРАХОВАНИЕНИН ЭРГЕЛЕЛИ.

РЕДАКЦИЈНЫН АПРЕЗ: Кызыл, Шетинин-Бравченко кулунчуу бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторун 24-63, редакторун оралачызынын 35-24, пропаганда кнзлзизин 23—54, харысалгалыг секретарынын болгон харысалгалыг дежурныйын 23-35, көдээ ажал-агый кнзлзизин 25-38, пастийни амырал болгон култура амырал кнзлзистерин 37-13, иштики информация кнзлзизин 20-60, чага болгон совет тургузат кнзлзистерин 21-27, улутпур болгон транспорт кнзлзизин 22-64, бухгалтериянын 31-75, корректорларын 21-47. Солун келбейн баргалда 32-75 телефоныч колтаар.